

Кириченко Ірина Олексіївна

студентка

Навчально-наукового інституту економіки та менеджменту

Національного авіаційного університету

Кириченко Ирина Алексеевна

студентка

Учебно-научного института экономики и менеджмента

Национального авиационного университета

Kyrychenko Iryna

Student of the

Educational and Scientific Institute of Economics and Management

of the National Aviation University

ПРОБЛЕМИ МІЖГАЛУЗЕВОГО ПАРИТЕТУ ЦІН, ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ДИСПАРИТЕТУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

ПРОБЛЕМЫ МЕЖОТРАСЛЕВОГО ПАРИТЕТА ЦЕН, ОСНОВНЫЕ ПРИЧИНЫ ДИСПАРИТЕТА И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

THE PROBLEMS OF THE INTER-BRANCH PARITY PRICES, THE MAIN CAUSES OF THE DISPARITY AND THE WAYS OF THEIR SOLUTIONS

Анотація. У статті аналізуються проблеми формування та регулювання цін у ринкових умовах господарювання та забезпечення міжгалузевого паритету, причини диспаритету в сучасних умовах господарювання, надається низка пропозицій щодо шляхів подолання міжгалузевого диспаритету цін.

Ключові слова: міжгалузевий паритет цін, конкурентоздатність, диспаритет, промислова і сільськогосподарська продукція, інфляційні процеси.

Аннотация. В статье анализируются проблемы формирования и регулирования цен в рыночных условиях хозяйствования и обеспечения межотраслевого паритета, причины диспаритета в современных условиях хозяйствования, разработаны ряд предложений относительно путей преодоления межотраслевого диспаритета цен.

Ключевые слова: межотраслевой паритет цен, конкурентоспособность, диспаритет, промышленная и сельскохозяйственная продукция, инфляционные процессы.

Summary. The article analyzes the problems of price formation and regulation under market conditions of management and provision of inter-branch parity, the reasons for disparity in the current economic conditions, and a number of proposals have been developed on ways to overcome the intersectoral disparity of prices.

Key words: interindustry parity of prices, competitiveness, disparity, industrial and agricultural products, inflationary processes.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що ціна є однією з найскладніших економічних категорій та найважливішим інструментом регулювання економіки. Водночас у ринковій економіці ціна є найпоширенішою категорією. Нині економічна теорія розглядає вільне ціноутворення як основний елемент підтримки рівноваги між попитом і пропозицією.

Проблеми міжгалузевого паритету цін є актуальними в будь-якій економіці, оскільки відсутність необхідного взаємозв'язку між галузями економіки безпосередньо впливає на забезпечення відповідного

рівня заробітної плати, обсягів виробництва, якості робіт, умов і результатів виробництва, забезпечення конкурентоздатності підприємства в умовах глобалізації економіки. Це також негативно впливає на платоспроможний попит населення, суттєво підвищує вартість робочої сили та порушує збалансованість міжгалузевого товарообміну. Протягом останніх років ціни на продукцію базових галузей промисловості та сільського господарства не виконували найголовнішої функції — забезпечення еквівалентності в міжгалузевих відносинах.

Особливу тривогу викликає нерегульоване зростання цін на продукцію паливно-енергетичного комплексу. Саме через зростання цін на енергоносії підприємства гірничо-металургійного комплексу змушені коригувати ціни на свою продукцію в бік їх збільшення. Така ситуація провокує підприємства машинобудівної та суднобудівної галузей втрату можливості конкурентоспроможності на зовнішніх ринках.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Питанням ціноутворення присвячені роботи зарубіжних і вітчизняних вчених: Артемової О. В., Батраєвої Є. А., Гаркавенко С. С., Єрухумовича І. Л., Дерябіна А. А., Дугіної С. І., Каверіної Л. А., Кога на А. М., Котлера Ф., Ліпсіца І. В., Литвиненко Я. В., Перерви П. Г., Пуніна Б. І., Романова А. Н., Салимжанова І. К., Скибінського В. С., Тарасевич В. М., Тимофеева В. М., Уткіна Е. П., Цацуліна А. Н., Чубакова Г. Н., Шуляка П. Н. та ін. Формування цінової політики стало предметом дослідження Балабанової Л. В., Батраєвої О. А., Бланка І. А., Мазаракі А. А., Сардак О. В., Чорної М. В.

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення та економічне обґрунтування стратегій ціноутворення в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи, що майже 4/5 продукції власного виробництва споживається в середині країни, фактор ціноутворення відіграє вирішальну роль у розвитку як внутрішнього ринку, так і економіки в цілому [3].

До складності проблем з цінами на енергоресурси належать ризики їх зростання, оскільки більш як половина з них надходять через імпорт, а також існує відпрацьованість механізму ціноутворення у вугільній галузі.

Незабезпеченість еквівалентності в міжгалузевих відносинах відбувається через низьку ефективність аграрного виробництва та диспаритет цін на промислову і сільськогосподарську продукцію, яка існує протягом тривалого часу, що спричинило незадовільний фінансовий стан більшості фермерських господарств і приватних сільських господарств. Така ситуація склалася внаслідок недовістості, а також відсутності відповідної належної державної підтримки сільгоспвиробників та підприємств сільськогосподарського машинобудування, що негативно відбивається на стані вітчизняного ринку сільськогосподарської техніки, який характеризується практично відсутністю платоспроможного попиту у сільськогосподарських виробників. Слід зазначити, що внутрішнє споживання сільської техніки майже на 90% забезпечується за рахунок імпортних поставок, які, переважним, чином складаються з техніки, яка вже була у вжитку. При цьому потужність вітчизняних заводів з виробництва зернозбиральних комбайнів недозавантажена, а ціна нової зарубіжної техніки в кілька разів перевищує ціни вітчизняних комбайнів. Слід зазначити, що в собівартості зарубіжної техніки доля заробітної

плати майже в чотири рази переважає долю плати на вітчизняних підприємствах [3]. Негативному впливу та значному погіршенню міжгалузевого цінового паритету сприяє широка мережа посередницьких структур, отримання ними надприбутків в галузях, що забезпечують пріоритетні напрями економічного розвитку нашої держави, зокрема, в реалізації сільськогосподарської продукції, особливо у тваринницькій галузі.

Економічні та політичні процеси, що відбуваються в сільськогосподарському виробництві, розвиваються в небажаному для суспільства напрямку. Розвал великих сільськогосподарських комплексів, колективних господарств, радгоспів негативно відбився на тваринницькій галузі, особливо це вплинуло на різке зменшення поголів'я великої рогатої худоби (ВРХ), свиней та овець. Створені фермерські господарства здебільшого не зацікавлені у виробництві тваринницької трудомісткої продукції, а переважно займаються вирощуванням зернових та технічних культур, що зрештою призвело до зменшення товарної пропозиції тваринницької продукції на ринку та, як наслідок, різкого підвищення цін. Однією з причин зменшення поголів'я ВРХ у приміській зоні, зокрема у Київській області, було значне зменшення пасовищ. Це сталося в результаті як звичайної безвідповідальності, так і відсутності кримінальної відповідальності сільських голів, селищних рад та халатного ставлення до збереження страхового фонду земель запасу, неналежного контролю з боку відповідних органів державної влади.

Серед чинників, які сприяли посиленню міжгалузевого цінового диспаритету, був неналежний контроль з боку Національного банку України за встановленням високих процентних ставок комерційними банками, які погіршували фінансовий стан більшості підприємств, що сприяло підвищенню собівартості продукції в галузях народного господарства [2].

До групи факторів, що порушують ціновий паритет, можна віднести ті, що пов'язані з фінансово-кредитною системою, тобто з витратами на оплату процентів за короткостроковими позиками банків, одержання яких пов'язано з виробничою необхідністю і які впливають на собівартість продукції з фінансовими операціями при розрахунках в іноземній валюті, заниженим курсом національної грошової одиниці та системою податків. Необґрунтовано високий рівень ставок комерційних банків, зловживання в банківській сфері не стимулюють виробництво, а навпаки, більшість підприємств сільського господарства поставлена в складне фінансове становище. У зв'язку з цим Національному банку України необхідно оптимізувати процентні ставки плати за кредит, особливо під виробничі потреби та придбання техніки.

Серйозним дестабілізуючим чинником паритету цін на продукцію обстежуваних галузей є податок

на додану вартість. Включення його до ціни продукції викликає її штучне підвищення, що стає ціноутворюючим фактором і зумовлює певною мірою інфляційні процеси. Чим більший ПДВ, тим вищий рівень інфляції. ПДВ повинен обчислюватися тільки з величини додаткової вартості, а не повної вартості продукції.

Зниження ставки податку на додану вартість не викликає заперечень. Вважаємо за необхідне застосувати диференційовані ставки: мінімальні податки на продукти і предмети першої необхідності, максимальні — на предмети розкоші або ж універсальні ставки — стандартні (14–20%) і знижені (4–8%).

До причин зростання цін слід віднести й корупцію державних чиновників, до функцій яких входить моніторинг та контроль за процесами ціноутворення, особливо в галузях і підприємствах, що займають монопольне становище на ринку товарів та послуг.

Відомо, що в основу формування цін покладено закон вартості. На нього мають вплив різні чинники внутрішнього і зовнішнього характеру, зокрема, і державне регулювання цін.

Незважаючи на діючий принцип вільного ціноутворення в країнах з розвинутою ринковою економікою, все ж відбувається відповідний вплив держави на процеси ціноутворення.

Зокрема створюються соціальні адміністративно-правові механізми, за допомогою яких держава відповідним чином і в певних ситуаціях може впливати на процеси внутрішнього ціноутворення.

На нашу думку, доцільно запозичити досвід країн, зокрема урядів Європейського співтовариства, які приділяють значну увагу дотуванню сільськогосподарських товаровиробників. Так, питома вага дотацій в їх загальних доходах становить 49%. У Норвегії вона сягає 77%, Фінляндії — 71%, Швеції — 59%, Австрії — 52%. Проте, коли відбувається перевиробництво сільськогосподарських продуктів, у низці згаданих країн зменшують обсяги державних дотацій [5].

На жаль, з боку високих посадових осіб та урядовців нашої держави питанню підтримки системи ціноутворення до цього часу не приділялося належної уваги. Так, за останні 15 років ліквідовано Державний комітет цін, Департамент цінової політики при Мінекономіки України, перестав існувати відділ методології та методики проблем ціноутворення при Науково-дослідному економічному інституті Міністерства економіки України, скорочуються навчальні програми з дисципліни «Ціни і ціноутворення» Міністерством освіти і науки України. В останні роки Кабінет Міністрів України не приділяє належної уваги науковому супроводу необхідних для суспільства науково-дослідних робіт з проблем державного регулювання цін і тарифів, а прийняті постанови з цих проблем, хід їх виконання не завжди контролюється відповідними службами Антимонопольного комітету України, малочисельною струк-

турою Державної інспекції цін та їх підрозділами при держадміністраціях в містах та областях. До того ж вони не завжди мають можливість впливати на зростання цін та інфляційні процеси, що відбуваються в державі.

Робота з відновлення і налагодження чіткої роботи системи ціноутворення має здійснюватися Кабінетом Міністрів України у напрямку створення державних організаційних структур, які б могли проводити постійний моніторинг цін і тарифів на внутрішньому ринку товарів і послуг, а також надавати відповідні методологічні та методичні рекомендації щодо поліпшення справ для забезпечення міжгалузевого цінового паритету.

Верховній Раді України, відповідним її комітетам, разом з Міністерством юстиції України для забезпечення та посилення контролю суспільства у випадках безпідставного зростання цін на продукцію та послуги монопольних утворень, здійснення відповідного впливу за узгодженими діями підприємницьких, бізнесових структур, діяльність яких має кримінальний характер, та з метою недопущення цих проявів вважаємо за доцільне залучити громадськість України.

Висновки та перспективи подальших досліджень. З метою зменшення впливу на зростання реалізаційних цін на продукцію зернових культур вважаємо за необхідне для запобігання узгодженим діям суб'єктів підприємницької діяльності, бізнесових структур (власників приватизованих елеваторів) щодо постійного зростання цін зі збереження врожаю звернути увагу Антимонопольного комітету України на їх неправомірні дії та застосувати необхідні заходи.

На даному етапі розвитку економічних відносин у приміських і сільських районах вважаємо за необхідне — посилення контролю Верховної Ради України за роботою Генеральної Прокуратури України і здійснення прокурорського нагляду на місцях, у сільських районах щодо недопущення розпродажу головами сільських рад земельних угідь, пасовищ для ВРХ як запобіжного чинника відтворення великих тваринницьких ферм і випасу худоби приватних сільських господарств, що сприятиме збільшенню пропозиції тваринницької продукції та зниженню цін на неї.

Для зменшення впливу посередницьких структур при реалізації м'ясної продукції на зростання цін Мінагрополітики України необхідно розробити заходи щодо створення в сільських районах центрів прийому худоби на м'ясо, що дасть можливість сільському товаровиробнику стабільно та надійно здійснювати збут тварин без зайвого клопоту, а також сприятиме створенню робочих місць у районних центрах.

З метою стабільного забезпечення поставок рибної продукції на ринок повинна здійснюватися постійна турбота щодо відтворення рибних запасів річок і озер України, ставків і водоймищ з боку місцевих та державних органів влади.

Але, на превеликий жаль, до цього часу заплави Дніпра хаотично забудовуються без дозволу та погодження з громадськими організаціями рибоохорони, що вказує на бездіяльність Прокуратури України та судової гілки влади в Україні у цій сфері. На наш погляд, виникла необхідність проведення широкої інвентаризації договорів оренди ставків і водоймищ, лісових смуг щодо виявлення і недопущення зловживань, які сприяють зменшенню пропозицій рибної продукції на ринках та зростанню цін на неї.

Відомо, що існують і об'єктивні причини, які безпосередньо впливають на зростання цін, порушують міжгалузевий паритет, серед них: зростання цін

на продукцію, де відбувся спад виробництва, коли підприємці включають амортизаційні відрахування обладнання, яке тимчасово не працює. Зростанню собівартості продукції та цін, сприяє висока енергоємність, матеріаломісткість та трудомісткість продукції.

У цих умовах виникає необхідність заміни як технологічних процесів, так і впровадження новітніх конструкторських розробок, які б сприяли заміні негативних характеристик якості продукції на більш прогресивні, що забезпечать стабілізацію цін і високу конкурентоздатність цієї продукції, сприятимуть збільшенню пропозицій та відповідному попиту її на товарному ринку.

Література

1. Амбросов В., Онегіна В. Підтримка цін і стабілізація доходів сільськогосподарських товаровиробників / Економіка України, 2002. — № 1.
2. Горобей М. Ф. До питання про співвідношення цін на продукцію сільського господарства і машинобудування / Вісник аграрної науки. — К.: 1995. — С. 3–13.
3. Державне регулювання економіки України, методологія, напрямки, тенденції, проблеми / За ред. д-ра екон. наук М. М. Якубовського. — К.: НДЕІ Міністерства економіки України, 2005. — 407 с.
4. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін. — КНЕУ, 2005. — Вид. 2. — 440 с.
5. Джумальдієва Г. Д. Правове регулювання цін і ціноутворення. Автореферат дис. к. ю. н. — Д.: 2004. — 18 с.
6. Ринок сільськогосподарської техніки та його цінова система / Економіка АПК, 1995. — № 6. — с. 66.
7. Ціни, ціноутворення і грошовий обіг за ринкової трансформації економіки / За заг. ред. В. Ф. Беседіна, В. Ф. Волика. — К.: НДЕІ, 1998. — 424 с.
8. Олійник О. В. До проблеми диспаритету цін / Агроінком, 2004. — №№ 11–12. — с. 34–38.
9. Горобей М. Ф. Регуляторна політика держави в умовах глобалізації економіки / Українська академія бізнесу та підприємництва: Зб. матер. сьомої науково-теоретичної конференції, 2005. — С. 52–54.

References

1. Ambrosov V., Onieghina V. Pidtrymka tsin i stabilizatsiia dokhodiv silskohospodarskykh tovarovyrobnykiv / Ekonomika Ukrainy, 2002. — № 1.
2. Horobei M. F. Do pytannia pro spivvidnoshennia tsin na produktsiiu silskoho hospodarstva i mashynobuduvannia / Visnyk ahrarnoi nauky. — K.: 1995. — s. 3–13.
3. Derzhavne rehuliuвання ekonomiky Ukrainy, metodolohiia, napriamky, tendentsii, problemy / Za red. d-ra ekon. nauk M. M. Yakubovskoho. — K.: NDEI Ministerstva ekonomiky Ukrainy, 2005. — 407 s.
4. Derzhavne rehuliuвання ekonomiky: Navchalnyi posibnyk / S. M. Chystov, A. Ie. Nykyforov, T. F. Kutsenko ta in. — KNEU, 2005. — Vyd. 2. — 440 s.
5. Dzhumaldiieva H. D. Pravove rehuliuвання tsin i tsinoutvorennia. Avtoreferat dys. k. iu. n. — D.: 2004. — 18 s.
6. Rynok silskohospodarskoi tekhniki ta yoho tsinova systema / Ekonomika APK, 1995. — № 6. — s. 66.
7. Tsiny, tsinoutvorennia i hroshovy obih za rynkovoї transformatsii ekonomiky / Za zah. red. V. F. Besiedina, V. F. Volyka. — K.: NDEI, 1998. — 424s.
8. Oliinyk O. V. Do problemy dysparytetu tsin / Ahroinkom, 2004. — №№ 11–12. — s. 34–38.
9. Horobei M. F. Rehuliatorna polityka derzhavy v umovakh hlobalizatsii ekonomiky / Ukrainaska akademiia biznesu ta pidprijemnytstva: Zb. mater. somoi naukovo-teoretichnoi konferentsii, 2005. — s. 52–54.